

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

רשימות

כבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ערב חנוכה - תרנ"ג

עשרה בטבת - תרנ"ג

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושבע לבריאה

RESHIMA #2

5653

Copyright © 2006

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved.

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Manufactured in the United States of America

Printed in the Holy Land

נדפס בבית־ספר לדפוס

„יד החמשה“, כפר חב"ד

טלפון: 03-9606-237

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ימי החנוכה הבעל"ט, הננו מוציאים לאור חוברת ב' של רשימות היומן מאת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע. והוא מערב חנוכה ועשרה בטבת דשנת תרנ"ג.

רשימות אלה נעתקו מתוך אגרותיו של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (כפי שצויין לקמן בפנים), משם נעתקו גם הערות כ"ק אדמו"ר זי"ע.

הערות כ"ק אדמו"ר סומנו באותיות, ובהערות הממוספרות ניתוספו: (א) מראי מקומות לפסוקים ומרז"ל וכו'; (ב) ציונים לשיחות וכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שבהם הובא אותו ענין; (ג) מראי מקומות לעוד מקומות שבהם נתפרש הענין בפרטיות יותר; (ד) רשמים ביוגרפיים על אישים המוזכרים ברשימות – כל זה בעריכת הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

בהזדמנות זו, פונים הננו לכל אחד שיש תח"י רשימות מכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שלא ראו את אור הדפוס עדיין, לשלחם (ע"מ להחזיר) למערכת „אוצר החסידים“, וזכות הרבים תלוי בו.

מערכת „אוצר החסידים“

יום הבהיר י"ד כסלו, ה'תשס"ז
ברוקלין, נ.י.

הערה כללית: כל מקום שצויין בהערות לאגרות-קודש (סתם), הכוונה לסדרת אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ; כל מקום שנכתב „רבינו“ (סתם) הכוונה לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ; כל מקום שנכתב „כ"ק אדמו"ר“ (סתם) הכוונה לכ"ק אדמו"ר זי"ע.

*

בהזדמנות זו אנו פונים לכל לומדי ומעייני הרשימות שבאם יש להם איזו שהיא הערה או תיקון טעות וכיו"ב נא לשלחם לספריית אגודת חסידי חב"ד, מחלקת מערכת „אוצר החסידים“, 770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ.י. או בדואר אלקטרוני: info@kehotonline.com, כדי שנוכל לתקנם בעת הדפסת הספר.

ג', כ"ד כסלו תרנ"ג.

שעה שמינית ערב ליל א' דחנוכה.

היום בקר בשעה שביעית בעוד הי' לילה, בא האורח החשוב החסיד ר' מנחם מאָניש מאָנעסזאָהן², והוא מתאכסן בחדר היפה אשר בביתנו, אשר שם עומדים גם שלשה ארונות פתוחים עם ספרים גדולים וקטנים.

בשעה השמינית בקר נכנסתי לחדרו לברכו בברכת שלום עליכם, ויבטיח לי לספר לי את אשר שמע מכ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש, אודות ברכת שלום עליכם קודם התפלה. בבואי לעת הקבועה אל החדר, הודיע לנו מורנו ורבנו³, אשר היום ובכל ימי חנוכה נלמוד רק שלש שעות בבקר, ושאר היום הננו פנוים לשמוח בשמחת חנוכה.

אחר תפלת המנחה בבית הכנסת הלך כ"ק אאמו"ר לבית אמו, כבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית⁴, וידליק שמה נר חנוכה, ואחרי כן ישב כ"ק אאמו"ר כחצי שעה⁵ על כסא מול הנר חנוכה אשר הדליק על מזוזת הפתח אשר בין החדר הגדול ובין חדר האוכל⁶.

האורח החשוב רמ"מ בקש את כ"ק אאמו"ר אשר יאמר מאמר חסידות, וכ"ק אאמו"ר מילא בקשתו, ונכנסו החסידים: מורי ורבי⁷, ר' חנוך הענדל⁸, ר' אהרן חוזר⁹, ר' קאָפּיל זעליקסאָהן⁸, ר' שלמה חיים שו"ב⁹, וגם אני נכנסתי אחריהם ועמדתי אצל ארון הכתבים מימין פתח הכניסה מחדר הראשון.

רמז), חתנו של מהרי"ל מקאָפּוסט בן אדמו"ר הצ"צ. – ראה אודותו מבוא קונטרס ומעין ע' 12, 19, 25 [לקמן ע' 000]. ס' השיחות קיץ הש"ת ע' 17. ס' התולדות – מהר"ש ע' 71, 77 (הערת כ"ק אדמו"ר באגרות קודש שם). וראה גם שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג סעיף ב (לקו"ד ח"א לב, א). ספר השיחות תרצ"א ע' 235. תש"ה ע' 41 ואילך. ס"ע 54. תורת מנחם – רשימת היומן (תרצ"ב) ע' רמד (ושם, שלזמן הבר-מצוה שלו – בשנת תר"ט או תר"י – בא לליובאוויטש).

(3) הר' ניסן בר' בנימין סקאבלאָ. – ראה אודותו – יומן ד' תשרי תרנ"ב (לעיל ע' 000). רשימת המאסר (לקמן ע' 000).

(4) מרת רבקה. ראה אודותה – ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 12. לקמן ע' 000 ואילך.

(5) ראה ספר השיחות תש"ו ע' 21. וש"נ.

(6) הר' חנוך הענדל קוגל מפלעשניץ. ראה אודותו – יומן מוצש"ק בראשית, תרנ"ב (לעיל ע' 000). וש"נ. ספר השיחות תרפ"ט ע' 32. וש"נ.

(7) ראה אודותו – יומן כ' אייר תרנ"ו (ושם, שהי' דודו של ר' קאָפּיל דלקמן בפנים). יט מ"ח תרפ"א (לקמן ע' 000. ע' 000). ספר השיחות תר"ץ ע' 96. תש"ה ס"ע 19 ואילך.

(8) ראה אודותו – יומן כב כסלו תרנ"ב (לעיל ע' 000). וש"נ.

(9) ראה אודותו – יומן שם. וש"נ.

1) רשימה זו העתיק רבינו במכתבו מיום ו' כסלו תרח"ץ – אָטוואָצק (סה"מ קונטרסים ח"ג ע' יט ואילך. אגרות קודש ח"ד ע' קפ ואילך)*, בהמשך למ"ש לפני, וז"ל: במענה על מכתבו מא' דרי"ח זה הנה אודות סכום ההערכה עבור בנין הישיבה לא אוכל להפחית, אבל אם ידידי חפץ לשלם סכום זה בשתי פעמים, אוכל להסכים על זה.

רשום אצלי סיפור, אשר שמעתי בילדותי מאת החסיד הרמ"מ נ"ע מאָנעסזאָהן את אשר הגיד לו הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע בקיץ תרכ"ט, וצויתי להעתיקו בזה.

2) החסיד ר' מנחם מאָניש, ב"ר שלמה, מאָנעסזאָהן, הי' דר כל ימים בפטרסבורג, חסיד וגביר ידוע (הערת רבינו למכתב כ"ק אביו (אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ע' 000).

3) ב"מפתח" כ"ק אדמו"ר למכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר: „וואלשאנאק זי"י, ריגא ... סיפור ממהר"ש נ"ע ורמ"מ מאָנעסזאָן. פתגם הצ"צ אמר מלכא עקר טורא“.

4) ר' שניאור זלמן יצחק וואלשאנאק. אשתו מרת ראדע פריידע בת מרת פרומה צוקרמן בת הרה"ח הר' שניאור בן הרה"ק ר' מנחם נחום בן אדמו"ר האמצעי ובת מרת ראדע פריידע בת אדמו"ר הצ"צ.

כ"ק אדמו"ר אמר מאמר חסידות ד"ה חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום¹⁰, ור' אהרן חוזר חזר אח"כ את המאמר בחדר רמ"מ, ואחרי כן ישב מורי ורבי, הרמ"מ, והחסיד רח"ה ושוחחו ביניהם בעניני דרכי החסידות, ואשר חסידים אמיתים הם נתונים ומסורים אל הרבי בכל לבכם נפשם ומאודם.

פעם – מספר החסיד רמ"מ – באתי אל כ"ק אדמו"ר¹¹ אבי כ"ק אדמו"ר, והייתי אצלו ביחידות. והי' לי אז שעתא דחיקא בעניני בית, כי לא הי' לי שלום בית וגם בעניני בריאות שלי ושלם וגם שלום הילדים לא הי' בשלימות. וכתבתי פדיון ונתתי לכ"ק אדמו"ר, וברך אותי ואותה ואת הילדים בברכה מפורשת ומפורטת, אתה אשתך וילדיכם תהיו בריאים בגופכם ובנפשכם ויהי' לכם שלום בית. עניתי אמן כן יאמר ה', והוקל על לבי.

אני שהייתי בליובאוויטש כשלשה שבועות בערך, כי בכל עת בואי לליובאוויטש לא הייתי ממחר לנסוע חזרה, והייתי שוהה שני שבועות או שלשה, ובפעם ההיא הייתי יותר על שלשה שבועות – ארבעה שבתות.

ביום הרביעי – קודם השבת האחרון להייתי בליובאוויטש – בא ר' פנחס ליב המשרת¹² בשליחות מר' לויק משרת¹³ אשר אבוא לזאָל – הוא הבית הכנסת הנקרא בשם זאָל הקטן¹⁴ – תיכף.

אנכי עוד טרם הספקתי לאכול סעודת היום, כי אחרי התפלה סעדתי עוגה עם כוס חלב, ובאו אלי איזה מהאורחים ר' אהרן ברודנא מדענענבורג¹⁵, ר' זלמן מיאנעוויטש מפאָלאָצק¹⁶, ר' בער ניהאָמקין מהאָמי¹⁷, גם אחי דובער¹⁸ ממאָסקווא הי' אז בליובאוויטש ונקראה לר' אהרן חוזר אשר יחזור לפנינו את המאמר, וכאשר הלכו כולם הכינותי לאכול, אך כיון שבא השליח מר' לויק משרת אשר אבוא תיכף, הלכתי.

כשבאתי לזאָל לא מצאתי שם את ר' לויק המשרת ואלך אל חדרו, אשר אצל פתח חדר כ"ק אדמו"ר ואמצאהו שמה יושב וכותב מכתבים.

כשנכנסתי אמר לי ר' לויק, טוב עשית אשר באת לפה, ולא חכית עלי בזאָל הקטן, כי כ"ק אדמו"ר אמר לי, אשר היום תהי' אצלו, ואם האורחים רואים שהנני מכניס אותך זה פעם

(10) לע"ע אינו תח"י.

(11) כ"ק אדמו"ר מהר"ש.

(12) ר' פינחס ארי' לייב מאָגידסאָן. גבאי השני וכותב פתקאות אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש. ראה אודותו שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ד סעיף ז (לקו"ד ח"א קו, א). ספר השיחות תרפ"ג ע' 41. וש"נ. יומן כד סיון תרנ"ו (לקמן ע' 000).

(13) ר' לוי יצחק אידלעוויץ. הגבאי ראשון של כ"ק אדמו"ר מהר"ש. ראה אודותו: שיחת כ' כסלו תרצ"ג סעיף ה (לקו"ד ח"א לו, א). ליל כ' כסלו תרצ"ה שם. ספר השיחות תרצ"א ע' 235.

(14) בשם דער „קליינער זאָל“ היו קורים בליובאוויטש את האולם שבו היו מתפללים, בניגוד להאולם שבו היו

לומדים תלמידי הישיבה „תומכי־תמימים“ שהי' נקרא „דער גרויסער זאָל“ (שיחת ל' כ' כסלו הנ"ל שם בהערה).

וראה ספר השיחות תש"ד ע' 6.

(15) הש"ץ אצל כ"ק אדמו"ר מהר"ש ביום ב' דר"ה (רשימות הרב"ש ע' קכא). נזכר ברשימת „דברי ימי החסידים“ – „התמים“ חוברת ז ע' קו [שעא, ב].

(16) ראה אודותו ספר השיחות תש"ד ע' 88. ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 71 (וש"נ – בהוצאת קה"ת תשנ"ז).

(17) ראה ספר השיחות תרצ"ז ע' 244. תרח"ץ ע' 271.

(18) ראה רשימת רבינו כסלו תרס"ב („מבוא“ לקונטרס

ומעין ע' 9. לקמן ע' 000).

שני' בשבוע, והם מחכים מקודם השבת ועוד לא נכנסו, הנה בודאי ידרסוני, ועתה חכה לי כרגע, ואכנס אל כ"ק אדמו"ר ואגיד לו, כי הנך פה. ובודאי יצוה עלי להכניסך אליו. אני – אומר רמ"מ – מאז בואי בפעם הראשונה לליובאוויטש לא נכנסתי לכ"ק אדמו"ר, בלי הכנה תחלה, כי אותו היום אשר הייתי צריך לכונוס לכ"ק אדמו"ר, הי' לי יום עבודה לפי מהותי ולפי ערכי. ולא חפצתי לחלל את דרכי זה ולשנותה, ואמרת לר' לויק, אשר יאמר לכ"ק אדמו"ר, אם הדבר נחוץ לכונוס היום אז הנני מוכן לקיים, אבל אם אינו נחוץ היום דוקא, אז הייתי מבקש על מחר, כי לא נסיתי לכונוס לכ"ק אדמו"ר בלי הכנה מתחלה. ר' לויק משרת יצא מאת חדר כ"ק אדמו"ר ואמר לי, כי כ"ק אדמו"ר אמר, אשר אינו בדוקא היום, ואפשר להניח על מחר, ושחוק קל עבר על פני קדשו ויאמר: שקלאווער חסידות'ר חינוך איז מיט אַ גיזונטער השרשה און הרגש. כאשר באתי להאכסניא התחלתי להתבונן מה זה קורא אותי כ"ק אדמו"ר, הוא בודאי ענין רוחני, כי אצל האדמורי"ם גם הגשמיות רוחניות הוא, וגם הדיבור שלהם חשוב מעשה ע"ד כמו למעלה דדבורו של הקב"ה חשיב מעשה¹⁹.

* * *

אבי²⁰ – מספר רמ"מ – סיפר לי, אשר בשקלאוויטש הי' אחד מנכבדי העיר, ר' משה מענק'ס שמו, והי' עשיר גדול ובעל צדקה בנדיבות, הוא הי' מהמתונים, לא חסיד וגם לא מתנגד, אבל הי' נכבד ויקר בעיני עצמו, ובאמת הי' לו לר' משה מענק'ס ממה להיות יקר ונכבד בעיני עצמו, כי הי' מארי דעובדין טבין, וקיים מצות צדקה וגמילות חסדים בהידור דהידור, וכבודו הי' גדול בעיני כל.

משנה לשנה מתגדל ר' משה מענק'ס בעשרו ומשנה לשנה מתרחב בפעולותיו הטובות בצדקה וגמילות חסדים בגלוי ובמתן בסתר, וכבודו בעיני כל עולה מיום אל יום. בכל עיני צדקה וגמילות חסדים כללית או פרטית אשר בעיר שקלאוויטש ובהסביבה, הי' ר' משה מענק'ס הראשון, ומעולם לא התקעס ולא התקצף גם אם הוצרך ליתן כמה פעמים על ענין אחד, והי' מקדים פני תלמידי חכמים בהדרת הכבוד, וכאשר ת"ח נודע בא לעיר, הנה ר' משה מענק'ס בא אליו לברכו בברכת שלום עליכם, אבל עם זה הנה גסות רוחו עולה ומשגשג מיום אל יום.

גסותו של ר' משה מענק'ס לא היתה בדרישת כבוד ויקר מאת זולתו לדבר בשבח עצמו, כי אם היתה גסות הרוח באין אומר ודברים, ובכל תנועותיו ניכר ונראה כי האיש הוא גדול ונכבד ויקר בעיני עצמו.

אמרו עליו על ר' משה מענק'ס, כי העשירות שלו בא לו במציאה, כי מצא אוצר מאותן

אודותו – ספר השיחות תש"ב ע' 152 ואילך. וראה לקמן ע' 000.

(19) ראה ב"ר פמ"ד, כב. שבת קיט, ב.
(20) ר' שלמה מאַנעסזאָהן (ראה לעיל הערה 2). ראה

האוצרות אשר אדוני הארץ הטמינו בעת מלחמת הצרפתים, כי לפתע פתאום אחרי המלחמה נתעשר ר' משה מענק'ס בעושר מופלג, וקנה לו כמה בתים שהשכירם לדירות. אבל איש אמיד הי' ר' משה מענק'ס מנעוריו, כי גם אביו ר' מנחם מענק'ס הי' איש אמיד עוסק בעבודת אדמה באריסות, והי' חוכר כמה חצרות אדונים עם כל יכולם בשדות בגנים ובנהרות. ואחרי מותו לקח בנו יחידו ר' משה מענק'ס את עסקי החכירות של אביו, וגם הוסיף עליהם כמה עסקים ויתעשר ר' משה, ויגר באחד החצרות אשר סביבות שקלאָוו, ואחרי המלחמה העתיק מקום מגורו לעיר שקלאָוו, ויתחיל לפזר צדקה לרוב כאמור. בבוא כ"ק אדמו"ר האמצעי לשקלאָוו, בפעם הראשונה אחרי התיישב כ"ק אדמו"ר האמצעי בליובאוויטש²¹, בא ר' משה מענק'ס לכ"ק אדמו"ר האמצעי לברכו בברכת שלום עליכם, וכאשר יצא מאת כ"ק אדמו"ר האמצעי אמר: דער תלמיד חכם האָט זעך מיר איינגיבאָקין אין האַרצין.

שני שבועות התעכב אז כ"ק אדמו"ר האמצעי בשקלאָוו, ובמשך זה²² הי' ר' משה מענק'ס איזה פעמים אצל כ"ק אדמו"ר האמצעי, ואחרי אשר נסע כ"ק אדמו"ר האמצעי משקלאָוו, הרגישו כי שינוי גדול נעשה בר' משה מענק'ס, לא נעשה חסיד, אבל גסות רוחו פקעה ממנו, ויהי לפלא.

החסיד ר' פנחס רייזעסא בבואו לליובאוויטש סיפר זאת לפני הרב הצדיק הגאון ר' ליב²³ אחי כ"ק אדמו"ר הזקן, ולפני כ"ק אדמו"ר צמח צדק בהיותו עוד צעיר לימים, בתור פלא. ויאמר כ"ק אדמו"ר צמח צדק: למה תתפלאו, הלא אמר²⁴ אמר מלכא עקר טורא, דהצדיקים דומין לבוראן²⁵ מה הוא ית' הנה דיבורו של הקב"ה חשיב מעשה, אף הצדיקים כן, אשר דיבורן עושה רושם כמעשה, ואמר מלכא עקר טורא בדיבורו הוא עוקר גסות הרוח.

* * *

השלשה מאמרי חסידות אשר שמעתי בשלש השבתות שהייתי בליובאוויטש, היו כתובים אצלי כתב ידו של ר' שמואל כותב²⁶, ולמדתי אותם במתינות בכדי לקלוט היטב האמור בהם, ואגב נזכרתי אותן התנועות אשר ראיתי מאת כ"ק אדמו"ר בעת אשר אמר את המאמרים,

(א) ראה אודותו לקוטי דבורים לקוט יג אות יד וכו' [ח"ב רלה, ב ואילך. נדפס לאח"ז בספר השיחות תרצ"ו ע' 60 ואילך].

(24) ראה בבא בתרא ג, ב. וש"נ.
 (25) ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. רות רבה פ"ד, ג.
 (26) רבינוביץ. בכ"מ נקרא ר' שמואל סופר; ר' שמואל דער שרייבער – „ראש המעתיקים בליובאוויטש במשך שנים רבות" (לשון כ"ק אדמו"ר ב„פתח-דבר" להמשך והחרים תרל"א (סה"מ תרל"א ח"א ע' שצג)).

(21) ראה ספר השיחות תש"ט ע' 322 הערה 51 בשוה"ג. וש"נ.
 (22) אוצ"ל: זמן זה.
 (23) הרה"ק ר' יהודה ליב מיאנאוויטש. בעמח"ס שארית יהודה. ראה אודותו בית רבי חלק א פרק כד. רשימת כ"ק אדמו"ר בהוספות לספר שארית יהודה – הוצאת קה"ת (צח, א). וש"נ.

ואצייר ברעיוני ואחקוק את פניו הקדושים, ולמחר בקר עשיתי הכנה לתפלה, ובשעה שני אחרי חצות היום באתי בשביל לכוון לכ"ק אדמו"ר בשעה אשר הגביל כ"ק אדמו"ר.

כשנכנסתי לכ"ק אדמו"ר אמר לי:

הנני עוסק בעניני הכלל, ודרוש לי סכום נכון בשביל ענינים הכללים בפטרבורג. ועשיתי הערכה על איזה מנינים חסידים, וגם אתה – אומר לי כ"ק אדמו"ר – בכלל, והערכת אותך בסכום של שני אלפים רוביל.

האנכי – אמרתי לכ"ק אדמו"ר – רשאי ואוכל לתת סכום גדול כזה של שני אלפים רוביל, אשר זהו חלק עשירי בערך ממה שיש לי, וגם אני בעל הוצאה גדול, כי את אשר הבטיחו לי בנדוניא הרי לא סלקו לי, גם בירושה שהיתה שלי הנה אחיי עשו עול כידוע לכ"ק אדמו"ר, כן בעניני משא ומתן אינני זריז כמותם, ואיך אפשר לי לתת סכום כזה.

כ"ק אדמו"ר הקשיב את כל אשר דברתי, וכאשר כליתי לדבר, אמר כ"ק אדמו"ר:

אז דער אויבערשטער זאל מיך פאָלגין וואָס איך בעט באַ איהם ביסטו מסכים, נאָר אז דו זאָלסט מיך פאָלגין וואָס איך זאָג דיר, האָסטו טעמים און ווייזט מיר חשבונות, אז דו קענסט מיך ניט פאָלגין.

כאשר יצאתי מאת כ"ק אדמו"ר התבוננתי בכל אשר אמר לי כ"ק אדמו"ר, וכשבאתי להאכסניא מצאתי את אחי דובער יושב עגום ונדכא, שאלתי מה הי' לו, ויספר לי כי כ"ק אדמו"ר העריך אותו בשלשה אלפים רוביל לטובת הכלל, ומזה הוא עגום כי למרות ח"ו פי כ"ק אדמו"ר אי אפשר, ולתת סכום כזה של שלשה אלפים לא יתננו לבו, ויבכה בצערו. אמרתי לו, אל תהי שוטה ותן לכ"ק אדמו"ר את ההערכה אשר הטיל עליך, וכן אעשה גם אני בההערכה הגדולה אשר העריך אותי בסכום של שני אלפים רוביל.

באותו מעמד כתבנו, אחי ואני, שני מכתבים לכ"ק אדמו"ר, כי הננו נותנים את אשר העריך אותנו כ"ק אדמו"ר, והלכנו ומסרנו המכתבים על יד ר' לויק המשרת, לכ"ק אדמו"ר.

* * *

כשגמר הרמ"מ את סיפורו זה, אמרתי לו, היום בקר כאשר נכנסתי אליכם לברככם בברכת שלום עליכם הבטיחוני לספר לי איזה סיפור מאת כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהרר"ש, בענין ברכת שלום עליכם קודם התפלה.

עתה – עונה הרמ"מ – הנה עוד מעונה הנני מטרדת הדרך, וצריכים להתפלל ערבית לסעוד מה, ולנוח מעט, מחר או מחרתים אשלם חובי זה²⁷.

ויאריך ימיו ושנותיו בטוב ובנעימים.
ש"ב ידידו הדו"ש ומברכו.

(27) ומסיים רבינו במכתבו הנ"ל הערה 1:
אתענין לדעת משלמו הטוב, השיית יחזק בריאותו

עשרה בטבת, שעה ששית ערב [תרנ"ג].

הצום עלה בטוב ת"ל וקיימתי בפ"י אשר נצטויתי... א

אחר תפלת שחרית למד החסיד רח"ה³ ברבים פ"ב דתניא, וזכרתי מה ששמעתי מכ"ק

(א) הערה: לא ניתן להעתיק.

תואר לעילוי בלתי מוגבל, ממש הוא תואר למוגבל, ומוגדר בחוש המישוש.

ארבעה תוארים הללו, חלק, אלוקה, ממעל, ממש, הנה לא זו בלבד שהם תוארים מיוחדים במהותם וענינם, אלא שיש שהם הפכים זה מזה, כמו התוארים, חלק, אלוקה, או התוארים, ממעל ממש. אמנם ממוצע**** דבר – אשר רבינו מבליט ומדגיש את הנשמה בתוארים הללו – אתה שומע כי בקיבוץ התוארים האלו הנה הן המה מגלים לנו מעלתה העצמית של הנשמה.

שתי נפשות יש לו לכל אחד ואחד מישראל, הראשונה פעולתה שמתלבשת בגוף האדם להחיותו ופעולת נפש השנית לא ביאר רבינו, אלא מפליא לבאר ולהסביר עוצם גודל מעלתה ביסודה בהררי קדש הקדשים, וגם בירידתה בסתר המדריגה עדינה קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא במהותן ועצמותן הראשון.

אמנם ממה שביאר רבינו בפ"ג בענין עשר כחות הנפש דשרשן מע"ס, ומתחלקת לשתיים שכל ומדות, וענינם ההשכלה ההבנה וההעמקה בגדולת א"ס ב"ה, וההתעוררות באהבה ויראה בעבודתו ית', וממה שביאר רבינו בפ"ד בענין שלשה לבושי נפש האלקית במעשה המצות ובדבור בתורה ובמחשבה בהשגה אלקית, [מזה] מובן, אשר פעולת נפש השנית היא חיות רוחני.

אשר על כן, הנה יש לנו יסוד להבין אשר כל הארבעה תוארים הנה גם הנראים לנו – עפ"י יסוד פירוש המלות הרגיל – לתוארי הגדרה והגבלה, הנה גם הם סימני העילוי.

וביאר הענין:

הנני בזה להעתיק קיטועי דברים מאחת הרשימות דשנת תרנ"ג.

(2) אוצ"ל: כפי.

(3) ה' חנוך הענדל קוגל מפלעשניץ. ראה אודותו – יומן מוצש"ק בראשית, תרנ"ב (לעיל ע' 000). וש"נ. ספר השיחות תרפ"ט ע' 32. וש"נ.

(****) אוצ"ל: וסיבה.

(*****) אוצ"ל: מנוצא.

(1) רשימה זו העתיק רבינו במכתבו מיום כ"א מנ"א תרח"ץ – אָטוואַצק (אגרות-קודש ח"ד ע' תא ואילך)*, בהמשך למ"ש לפניו, וז"ל:

שאלה:

במאמר זאת תורת הבית, לב' ניסן תרפ"ט, (קונטרס ג')** מבואר שם ההפרש*** בין ההארה וחלק הוא דטבע העלי' שבאור אינו מצ"ע כ"א לפי שהוא דבוק בהעצם, משא"כ הנשמה שהיא חלק והחלק הוא כמו העצם לכן יש בו טבע העלי' וא"כ מחמת זה שהוא עצמי מוכרח בו ענין העלי', ומוכח מזה כי כל מה שהוא יותר עצמי יש בו יותר ענין העלי', וזה אינו מובן לי איך ומה שייך בעצמי ענין עלי', דהלא בכל מקום שהוא, הוא עצמי.

תשובה:

יסוד ביאור דבר זה אשר בנשמה יש בה טבע העלי' הוא בדברי רבינו נ"ע באמרו ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש.

בדברים האחדים האלו הבליט והדגיש רבינו מהותה וענינה של הנשמה.

הלומד בעיון הנה בודאי יקשה מפני מה מתאר את הנשמה בתואר חלקי, הרי הנשמה היא עצמי, והעצמי בכל מקום הוא עצמי, כלומר שלם הבלתי צריך לחוץ ממנו, ומה מרמוז רבינו בתיבת ממעל, אלוקה ממעל, הלא מלא כל הארץ כבודו, ועדיין אינו מסתפק רבינו בהדגשה זו דתיבת ממעל דמוסיף תיבת ממש.

אמנם כאשר נתעסק בעיון זה, הנה ימצא לנו אשר ארבעה תיבות הללו, חלק אלוקה ממעל ממש, אשר בהם הדגיש והבליט רבינו מהותה וענינה של הנשמה, המה ארבעה תוארים מיוחדים, חלק הוא תואר להנפרד מאיזה דבר שהוא חלק ממנו, אלוקה הוא תואר העצמי, וסיבת**** ראשונה לכל, ממעל הוא

(*) ב"מפתח כ"ק אדמו"ר למכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר: «ראוין יחזקאל, ריגא, כ"א מנ"א צ"ח, ביאור שאלה בד"ה זאת תורת הבית פ"ט (קונ' ג') בהפרש דהארה וחלק, פ"י הנשמה חלק אלק' ממעל ממש, אופן לימוד הצ"צ דברי אדה"ז».

(**) נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א מ, סני"ב ואילך. תרפ"ט ע'

167 ואילך.

(***) אוצ"ל: שההפרש.

עשרה בטבת, תרנ"ג

יא

אאמו"ר בענין זה בשנה העברה, ובעזרת מורי הר"נ⁴ הנני כותב מה שדיבר כ"ק אאמו"ר בשלשה שנים מלפנים, באחת ההתועדות בענין זה.

בחורף תר"ן הי' כ"ק אאמו"ר לומד שיעור קבוע מאמרי חסידות ברבים בבית הכנסת אשר בחצר – הנקרא דער קליינער זאל – בערב בכל לילה ולילה מימות החול⁵, ואחדים ממשנתפי הלימוד היו באים לכ"ק אאמו"ר בכל מוצאי ש"ק, להתועד – פארבריינגען – איזה שעות בשיחת ביאורי מאמרי חסידות ובסיפורים.

אני, אם כי פעמים רבות הייתי נוכח בעת הלימוד, אבל כמובן לא הבנתי מאומה מאת אשר למדו, ורק חביב הי' לי להיות בין גדולים.

ענג מיוחד הי' לי לראות את המחזה הנהדרה איך כ"ק אאמו"ר יושב לו בראש השולחן – העומד בדרומית מערבית – ומסביב לו יושבים – המצוינים אז בליובאוויטש גופא לחסידים ובעלי עבודה – מאריכים בתפלתם – ושומעים בהקשבה מיוחדת דברי כ"ק אאמו"ר, כי בצירוי הנני מדמה מחזה זה להסיפור אשר שמעתי על ראב"ע⁶ אשר מבלי הבט היותו צעיר לימים, הנה ישב בראש זקני תלמידי חכמים, להורותם תורת ד'.

אמנם זמני ההתועדות שמרתי כאישון עין, והייתי משתדל בכל כחי לשמוע את המדובר, ובפרט הסיפורים הקשבתים בשתי אזני, וחזרתי עליהם כמה פעמים, וזכור לטוב תהי' נשמת מורי ומדריכי החסיד ר' ניסן מלמד שהי' מבאר ומסביר לי כל סיפור וסיפור, להבין תוכנו, והמוסר השכל שבו.

בחורף תרנ"ב כאשר כ"ק אאמו"ר למד עמי ספר⁸ התניא⁹ פירש ונפש השנית בישראל הוא חלק אלוהי ממעל ממש, הסביר כי הנושאים בתיבת ממעל ותיבת ממש הם הפכים, כי ממעל תוארו על רוחניות שברוחניות, וממש תוארו גשמית שבגשמית¹⁰, ויבאר¹¹ כי זהו מעלת נפש השני¹² אם היותו רוחנית שברוחנית פועל¹³ בגשמית שבגשמית¹⁰.

אוהב הנני את מורי ומלמדי הר"נ אהבה רבה על הטוב והחסד שעשה ועושה עמי תמיד, להזכירני שיחות בקדש¹⁴ וסיפורים שהיו בזמני התועדות בעתים שונים, וספרתי לו את אשר למד עמי כ"ק אאמו"ר כנ"ל.

בעל זכרון נפלא הוא מורי הר"נ ודייקן בדברים, וכשספרתי לו את הדברים הנ"ל הזכיר

10) ב"היום יום" שם: גשמיות שבגשמיות.
11) הובא ונתבאר בד"ה וביום שמחתכם תשמ"מ (סה"מ מלוקט ח"א ס"ע שלט. בהוצאה החדשה – ח"א ע' כז).
לקו"ש חט"ז ע' 542. חכ"ה ע' 444. ספר השיחות תשמ"ח ח"א ע' 340. תשמ"ט ח"א ע' 62. ח"ב ס"ע 658 ואילך. תשנ"ג ח"א ס"ע 8 ואילך. ע' 381. תנש"א ח"ב ע' 754. ע' 758. מכתב שבהערה 31. ועוד.
12) ב"היום יום" שם: השנית.
13) שם: פועלת.
14) אוצ"ל: הקדש.

4) הר' ניסן בר' בנימין סקאבלאָ. – ראה אודותו – יומן ד' תשרי תרנ"ב (לעיל ע' 000). רשימת המאסר (לקמן ע' 000).
5) ראה תורת מנחם רשימת היומן (תרצ"ב) ע' רלד (ושם: חורף תרמ"ח או תרמ"ט). ספר השיחות קייץ ה'ש"ת ע' 151. ע' 154 (ושם: תר"ן-נ"א).
6) = ר' אלעזר בן עזרי'. – ראה ברכות כז, ב ואילך.
7) קטע זה הועתק ב"היום יום" כג מנחם אב.
8) ב"היום יום" שם: בספר.
9) ריש פרק ב.

אותי אותו הסיפור אשר סיפר כ"ק אדמו"ר בענין זה בהתועדות דש"ק¹⁵ בשלח תר"ן, ויתן לי את ההנחה אשר כתבה אז, והנני מעתיקה:

אין איינע פון מיינע יחידות באַ דעם טאַטין אין יאָהר תרל"ט, האָט דער טאַטע מיר דערציילט דעם אופן לערנען און האָרעווען ווי דער זיידע¹⁶ האָט גיהאַרעוועט אין זיין זיידענס¹⁷ אַ וואָרט.

דעם זיידענס אופן הלימוד הן אין נגלה און הן אין חסידות איז גיווען שמונה שעות רצופות, און אזעלכע צוויי שיעורים האָט ער גיהאַט שמונה שעות רצופים ביום, און שמונה שעות רצופות בלילה, אין יעדער שיעור איז פיהר שעה גיווען בישיבה און פיהר שעה בעמידה¹⁸, בעת לימוד השיעורים פלעגט ער פאַרשרייבן די חידושים וואָס זיינען באַ איהם נתחדש גיוואָהרין.

דעם רבי'נס אַ מאמר רגיל פלעגט דער זיידע לערנען פינף מאָהל אין פינף טעג, דאָס הייסט פינף שיעורים צו אַכט שעות, און אַ שווערין מאמר אַכט אָדער צעהן מאָהל, דאָס הייסט אַכט אָדער צעהן שיעורים צו אַכט שעה.

דער טאַטע האָט מיר געזאָגט, אַז דער זיידע מיט זיין האָרעווען אויף דעם רבי'נס מאמר, האָט אויסגיראַבן דעם מעין עצמי פון דעם רבי'ן, במילא איז דער זיידע גיוואָרין אַ מעין המתגבר מיט דעם שכל הרב.

אַרויסגייענדיק פון יחידות בעת איך האָב זיך מבאר ומסביר גיווען די ענינים וואָס איך האָב יעמולט גיהערט פון טאַטין, האָב איך זיך מבאר גיווען דעם ענין פון מעין עצמי און מעין המתגבר משכל הרב.

עס איז דאָך, אחר ארבעין שנין קאים אינש אדעתי' דרבי¹⁹, אין דעתי' דרבי' איז דאָך דאָ צוויי ענינים.

דעתי' דרבי' הייסט די פנימית הכוונה פון דער השכלה, וואָס מצד דעם מיעוט כלי שכלו פון דעם תלמיד קאָן ער דאָס ניט מקבל זיין, נאָהר אחר ארבעים שנה וואָס בן ארבעים לבינה²⁰, דאָס הייסט אַז דער תלמיד איז מייגע דעם כח הבינה ביגיעה גדולה ועצומה יעמולט איז ער קאים אדעתי' דרבי'. (ב) דעתי' דרבי' הייסט דער עצם פנימית ועצמיות פון די כחות חב"ד ווי זיי זיינען באַ דעם רב, וואָס זיינען העכער פון די כחות הגלויים וואָס זיינען באַ דעם רב.

דער נקודת הענין פון דעם איז, עס איז דאָך פראַן וואָס יפה כח הבן מכח האב²¹, רעדט

פרקים מתולדות אדמו"ר הצ"צ שנדפסו בסו"ס דרך מצותיך ע' 422 (בהוצאת קה"ת, תנש"א). וראה אגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ ח"ב ע' קה.
 19) עבודה זרה ה, ב.
 20) אבות ספ"ה.
 21) שבועות מה, סע"א. וש"נ.

15) לכאורה הכוונה למוצאי ש"ק (כמ"ש לעיל, שהתוועדיות היו במוצש"ק במשך חורף תר"ן).
 16) אדמו"ר הצ"צ.
 17) אדמו"ר הזקן.
 18) ראה ספר השיחות תרצ"א ע' 219. תורת מנחם רשימת היומן (תרצ"א) ע' קפה. "היום יום" כט תמוז. ראשי

עשרה בטבת, תרנ"ג

יג

מען דאָך אין דעם²², אַז דער כח הבן איז מכח האב, און דאָס וואָס עס איז יפה כח הבן, וויילע דער בן ווערט נמשך פון די עצמיות פון אב וואָס העכער ווי זיינע כחות הגילויים, און דערפאַר איז קאָן זיין אַז עס זאָל זיין יפה כח הבן אין די כחות הגילויים, אַפולע העכער ווי די כחות הגילויים פון אב, וויילע שרשו איז פון די עצמיות פון אב.

מעין עצמי איז דער דעתי דרבי ווי ער איז אין עצמות הרב, וואָס העכער מגדר גילוי כלל, דאָס איז מער ניט ווי גילוי העצמי לעצמו, דאָס הייסט די חב"ד הנעלמים וואָס זיינען דאָ²³ אפילו ברמז, און צו דעם מעין עצמי איז דער זיידע מיט זיין יגיעה צוגיקומען.

אין רוחניות הייסט דער ענין פון צוגיקומען צו אַזאָך, אַז מי ווערט מיט דעם, פאַראיינציגט מיט דער זאָך, אַז דער זיידע האָט זיך דורך דעם גודל ההעמקה והגיעה פאַראיינציגט מיט דעם רבי'נס מעין עצמי, איז דעם זיידענס חב"ד גיוואָרין אַ מעין המתגבר, און להיות אַז די סיבה פון מעין המתגבר איז דעם רבי'נס מעין עצמי במילא איז דער מהות פון דעם מעין המתגבר דער שכל הרב.

החסיד ר' אבא מצאשניק²⁴ פרעגט:

עס איז דאָך פראַן אַ גרויסער חילוק פון השפעת האב וואָס דאָס איז אַ השפעה עצמית, ביז השפעת הרב און השפעת השכל וואָס דאָס איז אַ השפעה חיצונית²⁵, איז ווי אַזוי קאָן מען מאַהלין אין השפעת השכל אַזאָ ענין ווי יפה כח הבן וואָס דאָס איז נאָר אין השפעה עצמית.

החסיד ר' ברוך שמואל מוואַרשא²⁶, זאָגט:

תורה עני' במקום זה ועשירה במקום אחר²⁷, אין אַלע ענינים פון השכלה איז פון יעדער ענין, וואָס לכאורה גיהערט ער גאָר צו יענעם ענין בפרט, דאָך מוז מען פון אים פאַרשטיין אַ דוגמה מזה אין אַנדער²⁸ ענין, איז הגם השפעה עצמית און השפעת הארה זיינען אַפגיטיילט אין עצם מהותם, דאָך איז דוגמא²⁹ פון די ענינים פון השפעה עצמית קאָן זיין אויך אין השפעה חיצונית.

כ"ק אאמור"ר זאָגט:

השפעת השכל איז אַ השפעה חיצונית דאָך איז אין דעם פראַן אַזאָ אופן וואָס קאָן זיך משתוה זיין צו דעם אופן ווי השפעה עצמית, דאָס הייסט אַ השפעה שכלית וואָס קומט פון דעם עצם עצמותו פון דעם משפיע³⁰.

(22) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רסט ואילך.

(23) אוצ"ל: ניט דא.

(24) ראה אודותו – יומן מוצש"ק בראשית, תרנ"ב (לעיל ע' 000).

(25) סה"מ שם ע' רסט ואילך. ובכ"מ.

(26) בכ"מ נקרא ר' שמואל ברוך. – ראה אודותו – ספר השיחות תר"ץ ע' 97. וש"נ. תש"ז ע' 109. וש"נ.

(27) ברייתא דל"ב מדות (טו). וע' ג"כ ירושלמי ר"ה פ"ג

סוף ה"ה.

(28) אוצ"ל: אַנאָדער.

(29) אוצ"ל: אַ דוגמא.

(30) במכתב רבינו שבעה ערה I ממשיך כאן:

„ביאור בענין זה נמצא אצל, באחד הרשימות דיום ג' י"ד מרחשון תרנ"ה, שם מבואר הענין באריכות גדולה, ובזה הנני לכתוב רק התוכן.

קבלת דבר השכלה מן המשפיע ישנו בשני אופנים,

איינע פון די זאכין וואָס דער טאַטע האָט מיר יעמולט דערציילט איז גיווען דער ענין: אַז דער זיידע¹⁶ האָט גילערינט די ווערטער, ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש, האָט ער זעך שטאַרק מעמיק געווען אין דעם ענין, און באַ אים איז גיווען מוקשה צוויי ענינים וואָס זיינען סותר איינע די אַנדערע, א) חלק אלוקה, אלקות איז עצמי, און חלק איז אַ טייל, ווי איז דאָס חלק אלוקה, ביידע זאָכין. ב) ממעל ממש, ממעל הייסט העכער, דאָס הייסט אַז אין וואָס פאַר אַ מדריגה מי זאָל ניט ריידן איז דאָס העכער, במילא קומט אויס אַז די דרגא ממעל איז אַ עילוי בלי גבול, ממש הייסט אַ זאָך וואָס מי טאַפט אָן אין מישוש, א"כ איז דאָס צוויי הפכים.

היפש שעות האָט דער זיידע גילעבט אין די טיפקייט פון די פריער דערמאָנטע ענינים ביז דעם ערשטן ענין חלק אלוקה, איז איהם רעכט גיוואָרין, אָבער דער צווייטער ענין ממעל ממש, האָט ער אויף דעם קיין ישוב ניט גיהאַט.

נאָך אַ געוויסער צייט יגיעה, האָט דער זיידע מחליט גיווען, אַז ער זאָל פּרעגין באַ דעם רבי'ן¹⁷, וואָס איז דער תוכן פנימי פון די ווערטער ממעל ממש.

נאָך אַ געוויסער הכנה האָט דער זיידע גיפּרעגט באַ דעם רבי'ן די שאלה פון ממעל ממש. דער רבי האָט גיענטפערט, ממעל רצוא, ממש שוב³¹.

די צוויי ווערטער האָבן דעם זיידען גיעפענט די עיני השכל, אַז באַ איהם האָט זיך דער ענין אָפּגילייגט אין אַ השכלה פאַרשטאַנד, אַז וואָס דער רצוא איז טיפּערער איז דער שוב אַ טיפּערער, וויילע די פנימית כוונה העליונה איז דאָך דער שוב, און צוליב דעם האָט עצמות כבי' מאציל גיווען אַ חלק מעצמותו, בכדי עס זאָל זיין דער ממעל ממש, וואָס דאָס איז דער רצוא ושוב פון נשמה³².

קודש ח"ד ע' רצא). וראה מקומות שצויינו בהערה 11.
(32) ומסיים רבינו במכתבו הנ"ל הערה 1:

והנה אחרי הדברים האלו יובן הענין עפ"י יסוד שלשה הצעות בהנחות שכליים.
הצעה ראשונה:

השכלה היא תואר המצאת החכמה, וידיעת המדע באיזה מקצוע חכמה שתהי', בלי הבדל כלל בין חכמת העשי' בקצירת התבואה ורתיחת' העגלה, לחכמת התכונה בהילוך הכוכבים וסיבוב הגלגלים, או חכמת מהלך הנפש וכחותיו, כי בחכמות אלו כמו בחכמות אלו, יש בהם המצאה — שבאה מכח החכמה —, ויש בהם הסברה — שבאה מכח הבינה —. ויש בהם העמקה — שבאה מכח הדעת —.

בכל זה הרי בשום אופן לא ישתוו ההמצאות

(* אוצ"ל: ורתינות

א) בדרך נתינה, הרב לתלמידו, או האב והרב לבנו ותלמידו, ב) בדרך לקיחה, מה שהתלמיד לוקח אצל רבו, או הבן והתלמיד לוקח אצל אביו ורבו.

קבלת ההשכלה הבאה בדרך נתינה, הגם שהרב שהוא אביו נותנה לתלמידו שהוא בנו באופן נעלה יותר מכמו שנותנה הרב לתלמידו, בכל זה הנה הכל הוא באופן מצומצם, ובאה רק מחיצוניות השכל של הרב אבל קבלת ההשכלה בדרך קיחה הנה התלמיד ובפרט הבן לוקח מעצם עצמותו של הרב, ולכן הנה מתלמידי יותר מכולם לפי שמעורר עצם עצמותו של הרב.

עד כאן הוא תוכן הביאור שמבואר ברשימה הנ"ל.
(31) «והפי' בזה, לדעתי: שע"י השוב הרי בזה מגלים בהנשמה שני הפכים: א) ממשות, שייכות לענינים דחוש המישוש. ב) עילוי יותר גדול מכל עליות, וכידוע במעלת השוב על הרצוא» (ממכתב כ"ב אייר, ה'תשי"א — אגרות

הרוחני עד אשר הכמות הרוחני יקרא בשם גשמי לעומת רוחניותה, בכל זה היא כמוות רוחני, או בזה שהאיכות הגשמי היא למעלה מן הכמות הגשמי עד אשר האיכות הגשמי נקראת בשם רוחני לעומת גשמיותה, בכל זה היא איכות גשמי.

זאת אומרת אשר בכל דבר הנה התואר פעולתו בשתיים, א. לתאר מהות הדבר כמו שהוא, גם אם לפעמים הוא מציאות נעלמה, או גם כסוי בהפכה. ב. להדגיש ולהבליט את אותה המציאות לפי מהותה העצמי.

הצעה שלישית:

מצינו שמות שווים וגדריהם הפכים זה מזה, כמו ראיית העין וראיית השכל, ראיית העין היא ראי שטחית, אשר עיקרה היא בכמות ולא באיכות, וראיית השכל אינה מוגדרת בשטח, ועיקרה היא באיכות.

ועפ"י שלשה הצעות אלו יבואר ענין שאלתו, הנשמה היא עצמי היינו איכות רוחני, אבל הוא חלק מן העצם, היינו אם היות דבאיכותה משתווה להעצם, הנה בעילוי מעלת העצם על החלק מתעלה גם מעלת האיכות, ולזאת הנה החלק כוסף ומשתוקק לעלות בעילוי העצם.

המורם מכל האמור, הנה הנשמה יש בה טבע העילי שהוא מדריגת ממעל הנ"ל שהוא עילוי בלתי מוגבל, לכן הנה טבע העילי שבנשמה שהיא עצמי, הוא יותר מכמו טבע העילי דאור שהוא הארה בלבד...

וההסברות וההעמקות שבחכמת קצירת התבואה, להמצאות ההסברות והתעמקות** שבחכמת הילוך הכוכבים וסיבוב הגלגלים.

ואם היות דשני סוגי חכמות הללו הם רחוקים זה מזה בתכלית המרחק, לא רק מרחק שטחי כמו ממזרח למערב או מדרום לצפון כ"א מרחק הפכי, דחכמת העשי היא גשמי וחכמת התכונה רוחני, בכל זה הנה התוארים אחד המה.

זאת אומרת אשר הכל*** חכמה ומדע הנה המצאתה העמקתה והסברתה ממלאת מציאותה, ותופסת כל מהותה, מבלי התחשב אשר בחכמה אחרת הן המה עצמם באיכות וכמות נעלית או פחותה ממנה. הצעה שני:

הרוחני והגשמי אם כי חלוקים הם לא רק במציאותם כ"א במהותם העצמי, הנה בשניהם יש כמות ואיכות, ומובן שיש הבדל בין הכמות והאיכות הרוחני להכמות והאיכות הגשמי.

ואם היות דיבדל הכמות והאיכות הרוחני מן הכמות והאיכות הגשמי, הנה בכל זה הלא הבדלם העצמי דזה רוחני וזה גשמי נשאר בכל אחד מהם, היינו דבזה שהאיכות הרוחני הוא למעלה מן הכמות

** אוצ"ל: וההעמקות.

*** אוצ"ל: כל.

לעילוי נשמת

הרה"ת ר' **מנחם מענדל** ע"ה
בהרה"ח הרה"ת **חיים שאול** ע"ה

ברוק

נלביע י"ג כסלו, ה'תשס"ו

ת. נ. צ. ב. ה.

נדפס על ידי משפחתו שיחיו